Особливості граматики української мови визначають напрямок граматичних змін, що відбуваються з англійськими запозиченнями. Граматична асиміляція англійських слів пов'язана з категоріями роду, числа, з відмінюванням іменників та прикметників та дієвідмінюванням дієслів. Як правило, слова набувають граматичних категорій мови-реципієнта незалежно від присутності або відсутності в мові-донорі та втрачають своє граматичне значення. При порівнянні двох мовних систем, що контактують, найменш серйозні розходження між англіцизмами в українській мові та їх етимонами в англійській мові спостерігаються в категорії числа, найбільші – в категорії роду. До розряду морфологічної асиміляції можна віднести процес словоскладання англійських слів у моменти їх запозичення в українську мову.

Участь запозиченої лексеми в словотворенні системи мови-реципієнта є ознакою найбільш успішної асиміляції. Наприклад, англійський суфікс, що має форму *-able-*, в українській мові показує позитивну продуктивність (читабельний, респектабельний та інші). Процес деривації можна також спостерігати у випадку таких інтегрованих слів, як *парк*, *мітинг*, *лідер*, *стрес*, *шок* та інші. Дериватами слова парк є *паркувати*, *парковка*; мітинг – *мітингувати*; лідер – *лідирувати*, *лідерство*; шок – *шокувати*, *шоковий* [4, с. 107].

Отже, в процесі формальної та семантичної еволюції англійських слів на українському ґрунті взаємодія та взаємовплив мовних систем англійської та української мов найбільш виразно проявляються на початкових стадіях. Процес лексико-семантичної еволюції англійських слів в українській мові є найбільш значним у загальному процесі запозичення слів. Саме лексико-семантична система мови джерела є системою, що стимулює подальший розвиток або зникнення слова з лексичного фонду мови, що запозичує. Існування багатьох об'єктивних причин, що викликає лексичне запозичення, робить можливим проникнення майже будь-якого англійського слова в українську мову [2, с. 64–69].

Література

1. Ажнюк Б.М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 42–43.

2. Аристова В.М. Англо-русские языковые контакты. – Л.: Просвещение, 1978. – 182 с.

3. Володарская Э.Ф. Заимствования как отражение русско-английских контактов // Вопросы языкознания. – 2002. – № 4. – С. 42–54.

4. Задорожний Б. Принципи визначення правил транскрипції іншомовних слів засобами української графіки // Рідне слово. – 1973. – Вип. 2. – С. 104–106.

5. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне "я". – К: Думка, 2001. – 84 с.

6. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи // Дивослово. – 2002. – № 4. – С. 30–32.

7. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. Білодіда І.К. – К.: Вища школа, 1973. – 168 с.

8. Українська мова: функціонування на сучасному етапі // Матеріали Всеукр. студ. наук. конф. 15–16 трав. 2002 р. – Бердянськ, 2002. – С. 24–26.

УДК 811.112.2'38

МАЛЮСЬКА З.В.
(Хмельницький)

ПЕРЕКЛАД ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ У НЕМОВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядаються основні проблеми навчання перекладу фахових текстів у немовному вищому навчальному закладі. Першорядне значення в методиці, що пропонується, має адаптація навчального процесу до індивідуальних особливостей студента.

У сучасних умовах, коли в світі спостерігається значний розвиток техніки та збільшення потоку інформації, різко зросла необхідність оволодіння елементарними навичками перекладу іншомовних текстів, пов'язаних із майбутнім фахом студента. Незважаючи на те, що в останні роки у зв'язку з реформою вищої школи у вивченні іноземних мов на перший план виступає практичне володіння іноземною мовою як засобом спілкування, роль науково-технічного перекладу в процесі

підготовки дипломованих інженерів є важливою. Це в ніякій мірі не суперечить вимозі навчання студентів усного спілкування, що є зараз дуже актуальним у світлі вимог Болонського процесу.

Викладання іноземної мови в немовному вузі має бути професійно спрямованим, що насамперед проявляється у навчанні перекладу іншомовних текстів, пов'язаних з майбутнім фахом студента. Саме цей вид міжмовленнєвої комунікації вимагає від випускників вищої школи такої підготовки з іноземної мови, коли переклад виконується "з аркуша", без звертання за кожним словом до словника.

Навчання перекладу іншомовних текстів у немовному вузі ускладнюється існуючими в навчальному процесі протиріччями, такими як: низький рівень володіння іншомовною лексикою студентів і досить високий їх інтелектуальний розвиток; потреба студентів у значному збільшенні словникового запасу та низький рівень сформованості навичок навчальної роботи; вміння уважно сприймати та логічно усвідомлювати інформацію, виділяти в ній головне, самостійно виконувати вправи, здійснювати самоконтроль діяльності і т.д.; намагання викладача активізувати навчальний процес; наявність у більшості студентів, особливо в період адаптації до вузу, підвищеного психічного навантаження.

Першорядне значення в методиці, що нижче пропонується, має адаптація навчального процесу до індивідуальних особливостей студентів, або відповідність технології навчання рівню початкової мовної підготовки студентів, об'єму і змісту навчального матеріалу при жорсткому відборі та систематизації [2, с. 7].

Заняття з метою навчання перекладу іншомовних текстів складаються з наступних етапів: 1) формування мовних навичок; 2) вдосконалення мовних навичок; 3) розвиток вмінь читання та перекладу [1, с. 18]. Але попередньо зробимо кілька загальних зауважень.

Оскільки мова йде про студентів немовних вузів, доцільно присвятити декілька занять вступному теоретичному курсу, який би проводився паралельно з систематизацією та повторенням мовного матеріалу середньої школи. Такий курс має за мету дати студентам уяву про основні особливості мови науки і техніки, про переклад взагалі та про реферативний переклад зокрема, тобто, про різновид усного послідовного перекладу, а саме, передачу найбільш економними засобами іншої мови основного змісту висловлювань.

Вступний теоретичний курс розвиває у студентів негуманітарних спеціальностей не тільки різнобічні навички перекладу, але і стиль, і склад, і культуру рідної мови (при перекладі з іноземної мови на рідну) та тієї, що вивчається (при перекладі з рідної на іноземну мову) [5, с. 21].

Ми пропонуємо такі засоби навчання і мовний матеріал:

– методика поступового дозування навчання на заняттях, взаємопов'язаних з повторенням і засвоєнням збільшених об'ємів мовного матеріалу, розвитком навичок читання та перекладу, вдосконалення вмінь навчальної роботи студента, враховуючи самостійну роботу;

– організація лексичного об'єму для засвоєння на занятті, яка забезпечує інтенсивне розширення словникового запасу студента.

Під розширенням словникового запасу в структурному відношенні розуміється формування у студента реального (активного і пасивного) та потенційного словників, а також розвиток здогадки про лексичне значення незнайомих лексичних одиниць. Слова реального та потенційного словників, за Н.С. Креленштейном, поділяються на дві категорії, а саме: на мотивовану і немотивовану лексику [3, с. 35]. Цей поділ обумовлений різними операціями при сприйнятті лексичних одиниць. В мотивованих словах є більше опор: в них виділяють кореневі та афіксальні морфеми, тоді як у немотивованій лексиці виділяють лише графічні комплекси – букви та буквосполучення. Вказані дві категорії лексики потребують різного підходу при навчанні: мотивовану лексику необхідно вчити розуміти, виходячи перш за все із значення самої словникової одиниці (і спираючись на контекст). Немотивовану лексику необхідно вчити запам'ятовувати, а також розуміти тільки на основі контексту. Немотивована лексика є базою для розуміння мотивованої лексики.

Лексичний об'єм розробляється на базі серії тематично підібраних текстів, враховуючи підхід до навчання мотивованій і немотивованій лексиці.

Підготовка до читання і перекладу здійснюється в процесі відпрацювання операцій, які входять у дві групи рецептивних мовних вмінь. Перша група вмінь забезпечує сприйняття і перекодування інформації на мовному рівні і включає в себе такі вміння: швидко розпізнавати слова, які вивчаються, та співвідносити їх значення з контекстом; вибирати зі слова знайомі елементи; встановлювати змістові відношення між словами і т.д.

Друга група вмінь пов'язана із здобуванням фактичної інформації та її усвідомленням. До неї відносяться вміння: виділяти в реченні (абзаці) високоінформативні та низькоінформативні групи слів;

випускати одиниці тексту без шкоди для сприйняття; виділяти основне тематичне поняття та синтезувати базисну фразу; з базисних фраз конструювати модель реферативного перекладу; давати оцінку викладеним фактам; інтерпретувати прочитане.

Цикл занять читання та перекладу іншомовних фахових текстів можна поділити на два періоди – операційний та період контролю [4, с. 7].

Операційний період включає: усвідомлення нового граматичного матеріалу і його запам'ятовування; виконання граматичних вправ на базі відомої лексики; порівняння фраз рідної та іноземної мов, створення образу основного навчального тексту, що вводиться на занятті; виконання вправ для усвідомлення формальних та семантичних особливостей нових лексичних одиниць і мовних явищ, для запам'ятовування яких достатньо лише їх розуміння; актуалізація засвоєного мовного матеріалу під час читання та перекладу серії тематично підібраних текстів, а також усних висловлювань студентів (відповіді на питання для виявлення основних пунктів тексту, що вивчається, формулювання основної ідеї, виконання реферативного перекладу, оцінка викладеної в тексті інформації).

Період контролю включає: вказівки викладача відносно найбільш раціональних прийомів діяльності студента та систематичний контроль за їх використанням; вправи для взаємоконтролю та самоконтролю рівня сформованості навичок: а) граматичних (на базі нового граматичного матеріалу і відомої лексики); б) лексичних (на базі нової лексики); в) перекладу іншомовного тексту (на базі методичних прийомів: зняття труднощів іншомовного тексту і контроль перекладу; розвиток навичок реферативного перекладу); взаємний контроль і взаємодопомога: робота студентів, які успішно опанували матеріал поточного циклу, з відстаючими від плану студентами; контроль: індивідуальна робота викладача по черзі з кожним студентом; консультації, які мають за мету ліквідацію індивідуальних прогалин в знаннях, а також компенсацію пропущеного заняття шляхом здачі програмних завдань.

Для здійснення всіх даних видів роботи необхідно дотримуватись такої послідовності, щоб кожен попередній крок готував студента до наступного, що забезпечить краще засвоєння матеріалу, комплексний характер роботи над текстом із застосуванням всіх видів мовленнєвої діяльності.

Література

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 304 с.

2. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. – К.: ІНКОС, 2002. – 320 с.

3. Креленштейн Н.С. Обучение пассивной лексике иностранного языка // Методика и лингвистика. – М., 1981. – С. 22–34.

4. Смирнова Л.Н. Реферативный перевод: компрессия на смысловом уровне. – М., 1978. – С. 154–166.

5. Фоломкина С.К. О работе над компонентами чтения // Иностр. яз. в школе. – Вып. 14. – 1979. – С. 4–16.

УДК 811.161.2'373:82–144

МАКАР І.С.
(Львів)

ЛЕКСИЧНІ МІКРОСИСТЕМИ ЯК ВИЗНАЧНИКИ ІДІОСТИЛЮ ПИСЬМЕННИКА

У статті узагальнено відомості про лексичні мікросистеми та обґрунтувано їх важливість для окреслення поняття про ідіостиль письменника.

Сучасна лінгвістика виходить з положення про те, що мова становить певним чином організовану систему, елементи якої закономірно пов'язані один з одним і перебувають у певних відношеннях.

Можна вважати, що пізнання властивостей лексичної системи мови шляхом вивчення її складників – це найактуальніший і найефективніший метод у сучасній лінгвістиці. При цьому за основу поняття системи і структури ми приймаємо визначення О. Мельничука. "Під системою, – зауважував учений, – розуміємо сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів, які формують більш складну єдність, що розглядається з боку елементів – його частин, а під структурою – склад і внутрішню організацію єдиного цілого, що розглядається з боку його цілісності" [13, с. 27].

Системний підхід до дослідження мовних явищ реалізується на всіх рівнях, зокрема і на лексико-семантичному. У зв'язку з цим у лінгвістичний обіг вводиться поняття "лексико-семантична система", яка є найскладнішою за своєю організацією і структурою. Ця система включає в себе велику кількість елементів, пов'язаних найрізноманітнішими відношеннями (парадигматичними, синтаг-